

reliéfu (Lidar), metodami dalšího zpracování a vyhodnocení získaných dat, jakož i dalšími archeologickými metodami, které jsou nezbytné k ověření, dalšímu rozvíjení a především interpretaci poznatků.

Poslední kapitola – „Prameny“ – podrobně zkoumá základní kategorie archeologických objektů detekovatelných dálkovým průzkumem, tedy bodové, plošné a liniové útvary, a následně typy známých archeologických objektů (sídlisťe, hroby, opevnění, výrobní areály, komunikace atd.) z pravěku i středověku a jejich projevy. Cenné jsou především důkladné rozbory konkrétních zjištěných lokalit a způsobů jejich projevu v různých typech vegetace a v různých vegetačních cyklech. Tato část je skutečnou praktickou učebnicí dálkového průzkumu, nezbytnou pro každého zájemce, jenž hodlá usednout do letadla či analyzovat již dostupná data. Důležitá je také podkapitola pojednávající o archivaci a evidenci snímků a jejich metadat, problematice v praxi často podceňované.

Kniha je psána zajímavým, čtivým jazykem a je tak dobře přístupná i laickým zájemcům, přitom nechybí všechny podstatné náležitosti odborné publikace, včetně rejstříku a obsáhlého anglického resumé. Syntéza Martina Gajdy nepřináší jen soubor poznatků získaných během několika desetiletí intenzivní práce, ale je skutečně základní metodickou příručkou. Je smutnou skutečností, že podobných metodických textů má archeologie stále citelný nedostatek, a to včetně těch nejzásadnějších, věnovaných terénnímu výzkumu.

MARTIN ČECHURA

REGIONALIA

Počátky Přeštic. Dějiny Přeštic I (do roku 1420), ed. Michal TEJČEK, Město Přeštice – Spolek pro záchranu historických památek Přešticka – Dům historie Přešticka, Přeštice 2016

149 s. + 13 nečíslovaných stran obrazových příloh, ISBN 978-80-270-0689-2

Ačkoli skutečně kulaté jubileum, které většínou vybízí odborné kruhy i osvětenější konšele k vydání reprezentativních městských monografií, nastane až roku 2026, Přeštice se dočkaly již

u příležitosti 790 let od první pramenné zmínky. Svazek zahrnuje období do roku 1420, kdy přeštické panství přešlo z rukou kladrubských benediktinů do držení Švihovských z Rýzmběrka. Další díly budou následovat, závěrečný svazek má vyjít právě v roce velkého jubilea. Nezbyvá než popřát úspěšnou realizaci tohoto záměru, zvláště pokud se podaří udržet kvalitu nastavenou prvním dílem.

Původně trhovává ves a později městečko Přeštice přirozeně nedisponuje rozsáhlou pramennou základnou jako významné urbánní lokality, tím spíše, že středověké městské písemnosti vzaly za své při zničujícím požáru roku 1590. Autoři proto museli častěji sahat ke kontextu, anebo vytěžovat prameny do naprostých detailů. Text je bohatě prokládán obrázky (ve vlastním jádru knihy jich je 85 na 108 stran), následuje i barevná příloha včetně rozsáhlého mapového souboru, přinášejícího pohled mimo jiné na geomorfologii, geologii, pedologii a rekonstrukci osídlení v jednotlivých dějinných epochách (mapy zpracovaly Jana Strejcová a Lenka Starková).

Po stručném vylíčení přírodních podmínek a pravěkého osídlení (Hana Hrubá) následuje výklad středověkých dějin Pouhlaví do počátku 13. století. Autorem většiny textů je Michal Tejček, jemuž vypomáhá archeolog Radek Šíroky. Text se soustředí přirozeně na osídlení a majetkovou držbu v regionu, kterou charakterizuje silné zastoupení šlechtických statků, především Drslaviců. Existence osady v místě budoucího města je archeologicky doložena nejpozději od 9. století, centrum osídlení (pohřebiště, šlechtický dvorec, kostel) nacházíme v lokalitě Pohořko v sousedství dnešního poutního chrámu.

S označením Přeštice, jež je odvozeno od jména Přešek/Přeč, se poprvé setkáváme roku 1226 v predikátu velmože Svatobora. Této nepříliš známé, byť prameny relativně dobře doložené osobnosti věnoval již dříve Michal Tejček rozsáhlou časopiseckou studii, o kterou se zde mohl opřít. Minuciózní analýzou ukazuje, že Svatobor patrně nepatřil mezi úplnou špičku nobility a jeho vzestup souvisí s působením krále Václava na Plzeňsku (nástupce trůnu byl jmenován roku 1224 vévodou plzeňským a budyšským). Otazníkem zůstává Svatoborův vztah k Drslavicům, s nimiž ho patrně pojily příbuzenské vazby, byť přímo z tohoto nejmočnějšího regionálního rodu nepocházel. Skutečnost, že přeštický újezd byl po Svatoborově smrti (1238) předmětem dalších transakcí, umožnil autorům zpětně rekonstruovat jeho rozsah a strukturu.

Svatoborovo dědictví nakonec skončilo v ruce Václavovy sestry Anežky, která jej obratem

prodala kladrubským benediktinům a z výtěžku financovala stavbu kláštera na Starém Městě pražském. Težek zde věrohodně rekonstruuje složité majetkové operace, jejichž interpretace dosud nebyla v historiografii jednotná. Následující výklad se již zabývá téměř dvě století trvající kapitolou dějin Přešticka, kdy patřilo do dominia kladrubského kláštera. Přeštice samotné se staly centrem proboštví a původně trhová ves byla povýšena na městečko, patrně nově lokované v poslední čtvrtině 13. století, byť nezískalo všechny urbánní atributy (např. asi chybělo, a to i v pozdější době, alespoň základní ohrazení).

Poměrně velká pozornost je ve výkladu věnována církevním dějinám, a to jak ve smyslu personálním (biogramy proboštů i dalších farářů), tak i institucionálním (postavení proboštví ve struktuře kladrubského dominia; vztah jednotlivých církevních staveb, zejména kostela Panny Marie a vícovského kostela sv. Ambrože). Navzdory významu přeštického proboštví autoři zaznamenávají pozvolné zmenšování panství, pozadí tohoto procesu ale nechávají s otázkou, ač se snaží ke každé lokalitě shromáždit co nejvíce informací. Poněkud sporný je výklad o šlechtických ochrácích církevního zboží, kteří jsou pojednáváni pomocí kategorie nápravníci. Zde je ale nutno odlišit běžné nápravnické smlouvy od ochrany (opravy) kláštera jako vyššího typu smlouvy (většinou s mocnějšími šlechtici), jež umožňoval ochránci zasahovat i do záležitostí kláštera. A rovněž u dalších zmíněných osob lze o jejich nápravnickém statusu pochybovat. Bylo obvyklé, a zvláště v západních Čechách disponujeme mnoha analogiemi, že se kolem kláštera vytvářely sociální sítě nižší šlechty, aniž by tito zemané byli vůči konventu v podřízeném či jinak formalizovaném vztahu (což samozřejmě nevylučuje dočasnou službu). Nejhojněji doložená vazba, jíž bylo připojení pečeti ke klášterním dokumentům, podřízený vztah nedokazuje.

Pokus o rekonstrukci podoby městečka v předhusitské době je značně torzovitý, což je dáno nejen absencí pramenů a menším počtem archeologických výzkumů, ale i dvěma pohromami, které městu vzaly původní tvářnost: již zmiňovaným požárem roku 1590 a likvidací zbytků středověké zástavby v sedmdesátých letech 20. století, jež musela ustoupit panelovým domům. I z toho mála nicméně autoři vyvozují, že městské sídliště bylo založeno zhruba v sedmdesátých letech 13. století a že nejspíše kolem roku 1300 zanikají objekty, které lze spojit s prvotní lokační zástavbou. Úvahy o podobě Přeštic zakončuje rekonstrukce jejich vztahu k bezprostředně sousedícímu Pohořku, jež bylo

patrně prvotním jádrem zdejší ekumeny a které si zachovalo samostatnost až do roku 1843.

Knize chybí zřetelnější závěr, poslední dvě regulérní kapitoly hutně přibližují středověké dějiny místních částí Žerovice a Skočice. Z následujících četných příloh je třeba upozornit, kromě již zmiňovaného mapového souboru, zejména na soupis archeologických výzkumů (jeho pandámem je i kartografické zachycení nalezišť). Užitečná je kapitola přibližující dějiny bádání o Přešticích, u níž je třeba kvitovat, že autoři odolali častému pokušení zařadit ji na úvod. Tam patří v případě kvalifikačních prací, nikoli u monografií, které chtějí oslovit širší publikum.

Je třeba litovat, že dějiny Přeštic nemohly vyjít v ediční řadě Dějiny měst od Nakladatelství Lidové noviny, kam byly původně plánovány. Svěpomocí vydaný svazek je totiž mimo Přešticko téměř dokonale schován před větší publicitou. Avšak lepší vrabec v hrsti, podíváme-li se na osudy monografií dalších měst, jejichž vydání blokuje nekompletní zpracování všech historických epoch. A zbývá jen doufat, že se přes postupné dávkování podaří projekt dějin Přeštic dotáhnout do úspěšného konce, byť by se třeba nestihlo výročí v roce 2026.

ROBERT NOVOTNÝ

Ladislav ČAPEK – Jiří MILITKÝ a kol.,
*Historická radnice v Českých
Budějovicích ve světle archeologických
výzkumů a rozboru hmotných
pramenů*, Západočeská univerzita
v Plzni – Jihočeské muzeum v Českých
Budějovicích, Plzeň – České Budějovice
2016

613 s., ISBN 978-80-261-0634-0 (ZČU),
978-80-87311-79-0 (JČM)

Archeologický výzkum nádvoří českobudějovické radnice proběhl v letech 1996–1997 pod vedením Jiřího Militkého. Z řady objektivních důvodů, především však kvůli odchodu vedoucího výzkumu na jiné pracoviště, bylo knižní zpracování oddáleno, naštěstí nikoli zapomenuto. Vlastního zpracování a vyhodnocení výsledků se ujal Ladislav Čapek, který si tento úkol zvolil jako téma své disertační práce.

V úvodní části knihy je stručně přiblížen vývoj radničního bloku na základě písemných pramenů a stavebněhistorického průzkumu